

УДК 330.564.224

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-5-4>

Самойленко Д.М.

аспірант кафедри підприємництва та економіки підприємства
Університету митної справи та фінансів

Samoilenko Dmitry

Postgraduate Student
at the Department of entrepreneurship and business economics
University of Customs and Finance

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ КАТЕГОРІЇ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THEORETICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF THE CATEGORY “ENTREPRENEURSHIP”

Статтю присвячено огляду сучасних наукових підходів до визначення сутності категорії «підприємництво». Охарактеризовано та визначено взаємозв'язок між категоріями «підприємець», «підприємницька функція» та «підприємництво» на основі побудови асоціативно-семантичного ланцюга, що наочно демонструє історичну еволюцію та роль підприємництва. Побудовано часовий континуум розвитку етапів становлення змісту та виокремлено структуроутворюючі чинники категорії «підприємництво». На основі критичного аналізу трактувань категорії «підприємництво» в сучасній науковій літературі, а також за результатами вивчення цілісних знань про генезис і з урахуванням практичних досягнень у теорії підприємництва ідентифіковано основні наукові підходи до змістовного наповнення категорії «підприємництво», такі як економічний, особистісний, інноваційний, регіональний, соціальний, інституціональний. Особливу увагу приділено питанню виокремлення ключових акцентів в ідентифікованих підходах. Обґрунтовано авторський підхід до трактування сутності категорії «підприємництво».

Ключові слова: підприємництво, асоціативно-семантичний ланцюг, еволюція, континуум розвитку, структуроутворюючі чинники.

Статья посвящена обзору современных научных подходов к определению сущности категории «предпринимательство». Охарактеризована и определена взаимосвязь между категориями «предприниматель», «предпринимательская функция» и «предпринимательство» на основе построения ассоциативно-семантической цепи, что наглядно демонстрирует историческую эволюцию и роль предпринимательства. Построен временной континуум развития этапов становления содержания и выделены структурообразующие факторы категории «предпринимательство». На основе критического анализа трактовок категории «предпринимательство» в современной научной литературе, а также по результатам изучения целостных знаний о генезисе и с учетом практических достижений в теории предпринимательства идентифицированы основные научные подходы к содержательному наполнению категории «предпринимательство», такие как экономический, личностный, инновационный, региональный, социальный, институциональный. Особое внимание уделено вопросу выделения ключевых акцентов в идентифицированных подходах. Обоснован авторский подход к трактовке сущности категории «предпринимательство».

Ключевые слова: предпринимательство, ассоциативно-семантическая цепь, эволюция, континуум развития, структурообразующие факторы.

The article is devoted to a review of modern scientific approaches to the definition of the category “entrepreneurship”. Interrelation between the categories of “entrepreneur”, “entrepreneurial function” and “entrepreneurship” is characterized and determined based on the building of an associative-semantic chain, which clearly demonstrates the historical evolution and role of entrepreneurship. It is justified that in historical terms, before defining the category “entrepreneurship”, the development of the concept was shifted from a fixation on the

identification of entrepreneurship with an option to carry a risk to the desire of the entrepreneur to use a new combination of factors of production – innovation. A time continuum of content evolution is built, which clearly demonstrates the continuity of the processes of improving the properties of business on the formation of a specific contribution to all spheres of socio-economic life of society. The research specifies structure-forming factors of the category “entrepreneurship”: independent, system, at one’s own risk activity, targeted, consistency, interdependence, legal and social responsibility, initiative. Based on a critical analysis of the interpretations of the category “entrepreneurship” in the modern scientific literature, as well as the results of the study of holistic knowledge about the genesis and given the practical achievements in the theory of entrepreneurship, the author identifies the main scientific approaches to detail the category of “entrepreneurship”, namely economic, personal, innovative, regional, social and institutional. Particular attention is drawn to the separation of key aspects in the identified approaches. The article argues that in defining the term “entrepreneurship”, scientists, on the one hand, focus on it as the process of searching for new opportunities, implementing new production ways, overcoming previous restraints; on the other hand, scientists focus on the riskiness of actions, creative activity and the availability of entrepreneur’s specific qualities, organization of new potential, profitable business, and creative activity in economy that requires specific personal qualities. It is put forward the author’s approach to interpreting the category “entrepreneurship” under which entrepreneurship is a set of ongoing and active processes operating in conditions of economic freedom, risk and uncertainty due to which the entrepreneur takes full responsibility for commercial success, profit generation and meeting social needs.

Keywords: entrepreneurship, essence, associative-semantic chain, development continuum, structure-forming factors.

Постановка проблеми. Підприємництво являє собою вид економічної діяльності, яка виступає каталізатором розвитку окремих галузей та економіки держави загалом. Сьогодні динамізм розвитку світових економік визначається не матеріально-речовим змістом, а темпами розвитку інновацій та підприємництва. Створення багатства країни залежить від конкурентоспроможності підприємств, які в ній функціонують та розвиваються, тобто прямо залежить від можливостей підприємців і менеджерів. Немає різниці, хто саме генерує капітал: приватний чи корпоративний підприємець, адже, зрештою, вони обидва розвивають економіку держави.

Незважаючи на те, що нині загальноєвропейсько, що підприємницька діяльність є одним з основних рушіїв промислового динамізму, економічного розвитку та зростання, у дослідженнях понятійно-категоріального апарату щодо самої категорії «підприємництво» існують розбіжності. Це здебільшого пов’язано з тим, що підприємницька діяльність належить до сфери, яка присутня у багатьох підгалузях у кількох дисциплінах, таких як економіка, управління/адміністрування бізнесу, соціологія, психологія, економічна та культурна антропологія, історія бізнесу, стратегія, маркетинг, фінанси та географія, представляючи різноманітні дослідницькі традиції, перспективи та методи. За таких умов надзвичайно актуальним є дослідження еволюції етапів становлення та змістовного наповнення категорії «підприємництво». Актуальність вищезазначених питань зумовила вибір теми, мети й завдань дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження змістовного наповнення категорії «підприємництво» приділяється значна увага у наукових працях представників за-

рубіжної економічної думки, таких як Р. Кантільйон, А. Сміт, А. Маршал, І. Тюнен, А. Мангольд, Д. Рікардо, К. Бодо, Й. Шумпетер, М. Вебер, Л. фон Мізес, Ф. Хайек, Г. Саймон, Е. Долан, Д. Ліндсей, П. Друкер, Дж.М. Кейнс, П. Самуельсон, Р. Хизрич. Серед відомих вітчизняних економістів слід виділити таких, як С. Варналій, С. Герасимчук, І. Герчиков, А. Дегтяр, Г. Геєць, І. Дмитрієв, В. Зубов, Л. Кривега, С. Мочерний, О. Устенко, С. Чеботар, Ф. Єфімов, В. Подсолонко, Т. Миронов.

Водночас досі недостатньо опрацьованими залишаються теоретичні аспекти категоріального апарату. Так, підприємницька діяльність розглядається з різних дисциплінарних точок зору та на різних рівнях аналізу, використовуються різноманітні методи, що ускладнює визначення межі сфери діяльності цієї категорії. Одним із результатів, на який вказує більшість дослідників, є відсутність спільної теоретичної бази та центральної дослідницької парадигми.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, недостатньо розкритими залишаються питання обґрунтування теоретичних та практичних аспектів підприємницької діяльності, залишається поза увагою еволюція теоретичних підходів до становлення та розвитку категорії «підприємництво», без урахування якої достатньо важко розробити прикладні рекомендації у сфері ефективного інформаційного забезпечення підприємницької діяльності, які б відповідали економічним законам та закономірностям сучасної України. Це актуалізує питання розширення наукового поля досліджень у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження еволюції

теоретичних підходів до становлення категорії «підприємництво». Для досягнення встановленої мети поставлено та вирішено такі завдання:

- побудовано семантичний ланцюг та визначено ключові структуроутворюючі чинники категорії «підприємництво»;
- сформовано континуум розвитку етапів становлення змісту категорії «підприємництво»;
- ідентифіковано та охарактеризовано основні підходи до визначення сутності категорії «підприємництво».

Виклад основного матеріалу дослідження. Характер підприємницької діяльності, його функціональний зміст залежать від стадії розвитку цивілізації та технологічної парадигми, що характеризує рівень її розвитку. Технологічні революції, впливаючи на уклад життя всіх людей, не можуть не вносити закономірні еволюційні зміни в таку сферу людської діяльності (а також особливих здібностей), як підприємництво [20, с. 5]. Нова трансформаційна економіка сьогодні увійшла в еру інформаційного простору, в якому сектор інформаційних технологій посідає провідне місце в розвитку підприємництва. Стає очевидним те, що нові умови розвитку ставлять перед підприємствами та підприємцями нові вимоги функціонування, що суттєво впливає на зміст підприємницької діяльності.

Слід визначити, що сучасна економічна теорія зосереджена на розв'язанні певних проблем у галузях економіки, залишаючи поза увагою питання зміни економічної поведінки підприємства, оскільки реальність сьогодні завжди буде відрізнятися від того, що було ще вчора. Тільки практичний досвід дасть змогу визначити сутність категорії «підприємство» та її взаємозв'язок із сучасним інформаційним простором. З огляду на це теорія підприємництва отримала широкий резонанс поглядів вітчизняних і зарубіжних учених, що вимагає проведення детального аналізу історичного генезису категорії «підприємництво» через призму економічних підходів та поглиблення уявлення про її змістовну сутність.

Підприємництво, або підприємницька діяльність, невід'ємно пов'язано зі своїм об'єктом, а саме підприємством або підприємцем. Можна стверджувати, що підприємницька діяльність – це господарська діяльність в умовах ринкової економіки. Іноді її замінюють узагальненим терміном «бізнес». Проте історично спочатку з'явилось поняття «підприємець». Появу цього терміна пов'язують із французьким економістом і банкіром ірландського походження Р. Кантільоном (1697–1734 рр.), який у роботі «Нарис про природу торгівлі» визначав підприємця як людину, яка за певної ціною купує засоби виробництва, щоб виробити продукцію та продати її задля одержання доходу [22, с. 76].

Французький економіст Жан Батист Сей (1803 р.) стверджував, що «підприємець діє на власний рахунок та ризик задля отримання вигоди, володіючи при цьому знаннями й досвідом, вміло комбінуючи фактори виробництва (землю, капітал та працю) тощо» [13, с. 34].

Серед слов'янського народу поняття «підприємництво» з'явилося приблизно в середині XIX ст., про що свідчить «Тлумачний словник» В. Даля (1863 р.), у якому автор визначає підприємця як «торговця, здатного до великих оборотів; сміливого, рішучого, відважного на справу».

Так, підприємець попадає у центр економічної системи, стає об'єктом наукового вивчення, закладається початок досліджень категорії «підприємництво», а підприємницька функція ототожнюється з ризиком та невизначеністю.

Проведене дослідження економічної літератури [1–24] дало змогу визначити, що залежно від цілей дослідження науковці трактують термін «підприємництво» як комбінацію факторів виробництва, а саме праці, землі та капіталу; запровадження нових технологій та здійснення нових комбінацій (Й. Шумпетер, 1982 р.); живу творчу силу, яка властива самому підприємцю (Г.К. Гінс, 1940 р.); результат ідей, втілених у капітал (Л. Мізес, 1949 р.); «міст» між суспільством загалом, особливо його неекономічними складовими частинами, і організаціями, орієнтованими на отримання прибутку (Л.А. Коль, 1959 р.); використання будь-якої можливості з максимальною вигодою (П. Друкер, 1964 р.); арбітраж або діяльність, що приводить до рівноваги (І. Кірцнер, 1979 р.); динамічний процес нарощування багатства (Р. Ронштадт, 1984 р.); процес створення чогось нового, що володіє вартістю (Р. Хизрич, Д. Тіммонс, Л. Смолл, О. Дінджі, 1985 р.); безпосередню самостійну, систематичну, на власний ризик діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг задля отримання прибутку (Закон України «Про підприємництво», 1991 р.); певну систему життєдіяльності підприємств, у центрі якої стоїть підприємець – компетентний господар, здатний забезпечити організацію господарства на підставі новітніх досягнень економічної та технічної науки (Ю. Ніколенко, 1990 р.); сферу економічної діяльності, у якій реалізує себе підприємець – новатор, який породжує нові потреби споживачів і способи їхнього задоволення (І. Брциєва, 1994 р.); певний тип господарської поведінки, для якої характерні ініціативність, постійний пошук нових можливостей (С. Соль, 1994 р.).

Враховуючи зарубіжний досвід, українські вчені виділяють такі ключові характеристики категорії «підприємництво» [1–4; 6; 15; 16; 18],

як самостійне організаційно-господарське новаторство на основі використання різних можливостей для випуску нових товарів або старих новими методами [15, с. 47]; самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність [4]; діяльність, яка здійснюється на власний ризик і під власну майнову відповідальність задля отримання підприємницького доходу [2, с. 21]; провідний сектор ринкової економіки, який забезпечує насиченість ринку товарами та послугами, сприяє здоровій конкуренції [3, с. 22]; прагнення отримати прибуток [1, с. 38]; інноваційний та нестандартний підхід до вирішення справ [6, с. 22]; ризиковий характер підприємницької діяльності [18, с. 28]. Така доволі багатоаспектна варіативність трактування категорії «підприємництво» свідчить про її міждисциплінарність.

Як свідчить проведений теоретичний аналіз, кожен науковець розглядає категорію «підприємництво» під певним кутом зору, акцентуючи увагу на різних аспектах підприємницької діяльності. Це, з одного боку, вказує на багатогранність досліджень, а з іншого боку, свідчить про недостатню розробленість теоретико-методологічного забезпечення підприємницької діяльності.

Здійснений науковий пошук дав змогу встановити, що на початку становлення наукової думки науковці розуміли підприємця як «винахідника і дослідника у своїй галузі», який орієнтований на отримання доданої вартості. Нам дуже імponує точка зору І.Г. фон Тюнена, який визначав підприємця через осмислення джерела його прибутку, що розумівся як дохід, що залишається від валового прибутку ділової операції після сплати відсотка на інвестований капітал [16, с. 42]. Вчений наголошує на тому, що отриманий прибуток – це винагорода підприємця за прийняття на себе тих ризиків, які через непередбачуваність ніхто не зможе покрити.

Сьогодні економісти повністю погоджуються з характеристиками, наданими І.Г. фон Тюненом, проте називають як головний фактор, необхідний для здійснення підприємництва, саме інноваційність – особливий інструмент підприємства, який спрямований на те, щоб трансформувати наявні ресурси у нові властивості задля створення благ.

Академік В. Геєць наголошує на тому, що сьогодні конкурентна перевага повинна створюватися підприємствами постійно, вона не може бути статичною, адже для того, щоби бути кращим або просто втриматись на ринку, необхідно випереджати своїх конкурентів [3, с. 3]. За умов динамічного середовища досягти стійких конкурентних переваг на ринку можна лише за раху-

нок впровадження в підприємницьку діяльність інноваційних інструментів.

Заслугує на увагу підхід англійського економіста Дж.С. Мілля, відповідно до якого завдання підприємця полягає в тому, щоби «вловити» момент, коли і в якому секторі буде відбуватися зростання споживання, куди будуть переміщатися трудові ресурси, а також у який момент і скільки треба інвестувати капіталу. Величина прибутку підприємця складається з таких компонентів, як плата за ризик, винагорода від негайного марнування свого капіталу, плата за працю і мистецтво, необхідне для здійснення контролю над виробництвом [14, с. 129]. Безумовно, для свого часу економіст дуже комплексно охарактеризував особливості підприємницької діяльності, проте зараз перелік компонентів слід доповнити критичним мисленням, інноваційним підходом до ведення бізнесу та швидкою адаптованістю до змін.

На нашу думку, позиція німецького економіста В. Зомбарта [8] чітко вписується в гіпотезу Дж.С. Мілля, який спробував ширше осмислити сутність підприємництва. Його поняття підприємця не збігається ні з капіталістом, ні з фабрикантом, ні з купцем, ні з роботодавцем. Підприємництво – це «здійснення далекоглядного плану, що вимагає тривалої співпраці декількох людей», а підприємець – це буржуа, який, якщо хоче мати успіх, повинен здійснювати в єдності функції завойовника, організатора і торговця. На думку вченого, головною метою підприємця є прагнення до процвітання і зростання своєї справи, а підлеглою метою – зростання прибутку. Той, хто прагне перш за все до прибутку, ніколи не стане справжнім підприємцем [22, с. 29]. Зазначимо, що сьогодні така позиція поки що не стала загальним переконанням українських підприємців.

Таким чином, класична економічна теорія допускає різні погляди на роль і сутність підприємництва. На основі узагальнення представлених трактувань сутності та змісту категорії «підприємництво» побудовано семантичний ланцюг (рис. 1), який дає змогу окреслити його логічний розвиток в економічній теорії.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки підприємництво виступає основною рушійною силою економічного розвитку держави. Наведений семантичний ланцюг наочно демонструє історичну еволюцію та роль підприємництва. Це дало змогу розробити континуум розвитку етапів становлення підприємства, який показує безперервність процесів удосконалення підприємницьких властивостей щодо формування певного вкладу в усі сфери соціально-економічного життя суспільства (рис. 2).

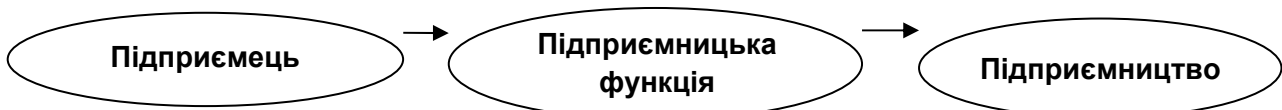

Рис. 1. Асоціативно-семантичний ланцюг розвитку категорії «підприємництво»

Джерело: складено автором на основі узагальнення джерел [1–24]

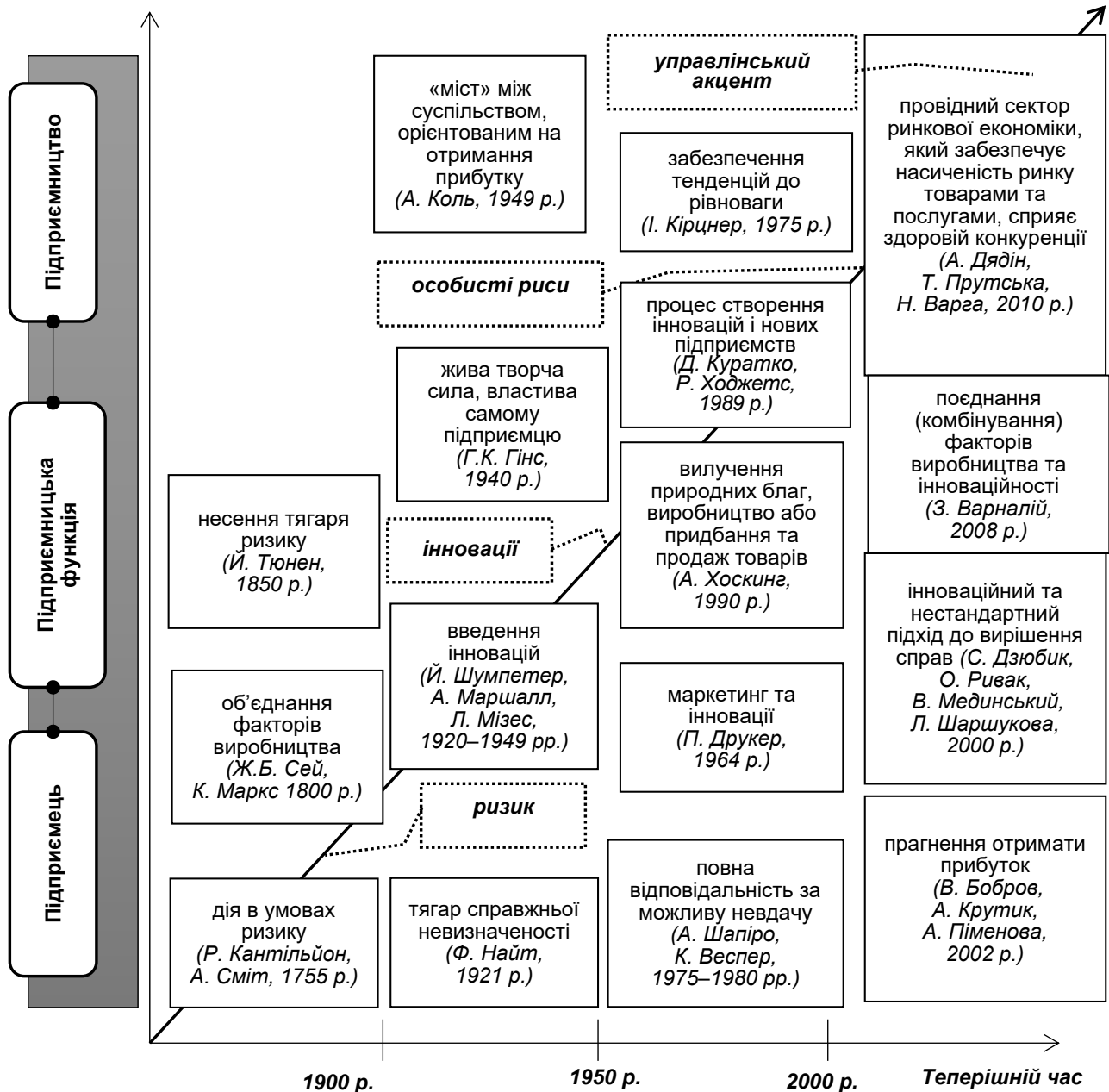

Рис. 2. Континуум розвитку етапів становлення змісту категорії «підприємництво»

Джерело: складено автором

Розглядаючи еволюцію розвитку терміна «підприємництво», маємо зазначити, що історично розвиток концепції до визначення сутності підприємництва розпочався з концентрації уваги на ототожненні підприємництва з можливістю нести ризик. Поступово економісти

почали виділяти таку особливу рису, як інноваційність, тобто ключовий акцент економічного розвитку країни залежав від прагнення підприємця використовувати нову комбінацію факторів виробництва. Враховуючи те, що підприємництво пов'язано з особистою свободою, яка

дає людині можливість раціонально розпоряджатися своїми здібностями, знаннями, інформацією, дослідники перенесли акцент з інноваційності на важливість персональних якостей підприємців, а саме на здатність реагувати на зміни, самостійність у прийнятті рішення, наявність управлінських здібностей. Четвертий етап теорії розвитку підприємництва зосереджено на управлінні, зокрема на внутрішньо фірмовому підприємстві. Дуже велика кількість підприємств почала переходити на підприємницьку форму організації виробництва, для якої обов'язковою умовою є наявність свободи творчості, тобто підрозділи підприємства отримують свободу дій, реалізації власних ідей, а також інтракапітал – капітал, необхідний для реалізації ідей.

За результатами проведеного аналізу інваріантних трактувань сутності поняття «підприємництво» та розвитку етапів становлення змісту досліджуваної категорії ідентифіковано ключові структуроутворюючі чинники цієї категорії (рис. 3).

Вважаємо, що визначені структуроутворюючі чинники акцентують увагу на багатоаспектності досліджуваної категорії та обов'язково повинні бути враховані під час формування концептуальної моделі управління підприємницькою діяльністю.

Ґрунтуючись на результатах проведеного критичного аналізу трактувань терміна «підприємництво», правомірним вважаємо виділення основних підходів у визначеннях дослідників задля визначення власного напрямку дослідження (рис. 4).

Існування альтернативних підходів до визначення сутності поняття «підприємництво» свідчить про відсутність в економічній літературі загальноприйнятого визначення досліджуваної категорії. Розставлені в рамках кожного з виділених підходів акценти (економічний, особистісний, інноваційний, регіональний, соціальний, інституціональний) підтверджують багатогранність терміна. Під час визначення сутності терміна «підприємництво» дослідники, з одного боку, фокусуються на ньому, як

Рис. 3. Ключові структуроутворюючі чинники категорії «підприємництво»

Джерело: сформовано автором

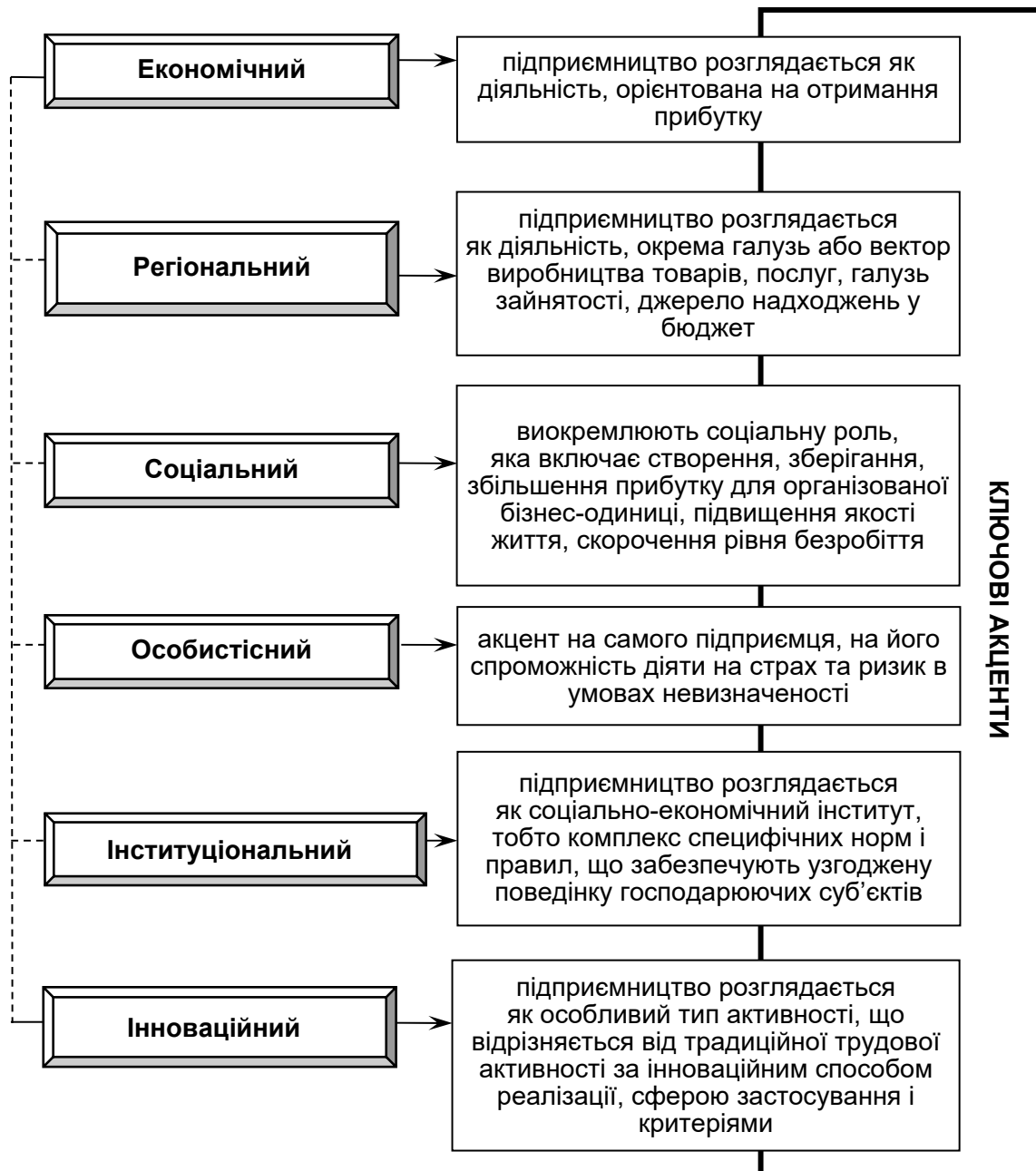

Рис. 4. Основні підходи до визначення сутності категорії «підприємництво»

Джерело: сформовано автором

на процесі пошуку нових можливостей, впровадження нових способів виробництва, подолання старих обмежень; з іншого боку, концентруються на ризикованості діяльності, творчій активності та наявності специфічних якостей у підприємця, організації нового потенціалу, прибуткової справи, а також творчій активності в економіці, що вимагає специфічних особистісних якостей.

Висновки. Узагальнюючи теоретичні підходи до сутності підприємництва і намагаючись уникнути однобічності в трактуванні, зазначаємо, що підприємництво являє собою сукупність

безперервних і активних процесів, що діють в умовах економічної свободи, ризику та невизначеності, у процесі чого підприємець бере на себе повну відповідальність за досягнення комерційного успіху, генерування прибутку та задоволення суспільних потреб.

Бібліографічний список:

1. Бодров В., Сафронова О., Балдич Н. Державне регулювання економіки та економічна політика : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2010. 516 с.
2. Варналий З. Мале підприємництво: основи теорії і практики. Київ : Знання, КОО, 2001. 277 с.

3. Гец В. Конкуренция в бизнесе и конкуренция в политике. *Конкуренция*. 2007. № 2 (25). С. 2–5.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 436-ГУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Дзюбик С., Ривак О. Основи економічної теорії. Київ, 2014. 423 с.
6. Живко З. Підходи до тлумачення понять «підприємництво» та «підприємницька діяльність» через призму функцій економічної системи. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. Вип. 9. С. 31–34.
7. Про підприємництво : Закон України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/698-12> (дата звернення: 23.08.2021).
8. Зомбарт В. Буржуа. Москва : Наука, 1994. 443 с.
9. Квасниця О. Еволюція підходів до трактування сутності підприємництва. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10(4). С. 156–160.
10. Комарницький І. Організаційно-економічні механізми розвитку підприємництва : монографія. Ужгород : Патент, 2000. 224 с.
11. Комих Н. Габітус підприємництва: сутність та евристичні можливості. *SOCIOПРОСТІР: Міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. 2010. № 1. С. 28–30.
12. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономика. Москва : ИНФРА-М, 2003. 983 с.
13. Манцуров І. Розвиток малих підприємств (статистичне оцінювання впливу на економічне зростання та конкурентоспроможність країни) : монографія. Київ : КНЕУ, 2009. 181с.
14. Милль Дж.С. Основы политической экономии. Москва : Прогресс, 1980. Т. 2. 480 с.
15. Мочерний С. Основы підприємницької діяльності : навчальний посібник. Київ : Академія, 2001. 280 с.
16. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль. Москва : Дело, 2003. 360 с.
17. Ніколенко Ю. Основи економічної теорії. Підприємництво в ринковій економіці : навчальний посібник. Київ : НМК ВО, 1992. 232 с.
18. Онищенко В., Мельничук В. Организация и экономика частного предприятия. Киев : Наука, 1995. 69 с.
19. Пиньковецкая Ю. Дефиниции «предприниматель» и «предпринимательство»: обзор исследований зарубежных ученых. *Управление в современных системах*. 2020. № 2(26). С. 34–41.
20. Сизов В. Эволюция предпринимательской деятельности и ее содержание в условиях новой экономики. *Российское предпринимательство*. 2008. Т. 9. № 9. С. 4–8.
21. Соболев М. Підприємництво (початок бізнесу). Київ, 1994. 175 с.
22. Філіппов В. Еволюція понятійно-категорійного апарату підприємництва. *Економіка: реалії часу*. 2019. № 1(41). С. 72–80.
23. Чорна М., Дядін А. Вдосконалення системи оцінки ефективності підприємницької діяльності в ритейлі на засадах реалізації інтересів стейкхолдерів в умовах невизначеності та ризику. *Управління розвитком*. 2017. № 1–2. С. 43–51.
24. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). Москва : Прогресс, 1982. 199 с.

References:

1. Bodrov V., Safronova O., Baldych N. (2010) *Derzhavne rehuljuvannja ekonomiky ta ekonomichna polityka* [State regulation of the economy and economic policy]. Kyiv: Akademydav. (in Ukrainian)
2. Varnalyj Z. (2011) *Male pidpryjemnyctvo: osnovy teoriji i praktyky* [Small business: the basics of theory and practice]. Kyiv: Znannja, KOO. (in Ukrainian)
3. Geets V. (2007). Konkurenciya v biznese i konkurenciya v politike [Competition in business and competition in politics]. *Konkurenciya*, no. 2(25), pp. 2–5.
4. Ghospodarskyj kodeks Ukrainy [State Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (accessed 24 July 2021)
5. Dzjubyk S., Ryvak O. (2014) *Osnovy ekonomichnoji teoriji* [Fundamentals of economic theory]. Kyiv. (in Ukrainian)
6. Zhyvko Z. (2012) Pidkhody do tлумachennja ponjatj "pidpryjemnyctvo" ta "pidpryjemnyctva dijajlnistj" cherez pryzmu funkcij ekonomichnoji systemy [Approaches to the interpretation of the concepts of "entrepreneurship" and "entrepreneurial activity" through the prism of the functions of the economic system]. *Naukovi zapysky Ljvivskogho universytetu biznesu ta prava*, vol. 9, pp. 31–34.
7. *Zakon Ukrainy "Pro pidpryjemnyctvo"* [Law of Ukraine "On Entrepreneurship"]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/698-12> (accessed 23 August 2021).
8. Zombart V. (1994) *Burzhuja* [Bourgeois]. Moscow: Nauka. (in Russian)
9. Kvasnycja O. (2012) Evolucija pidkhodiv do traktuvannja sutnosti pidpryjemnyctva [Evolution of approaches to the interpretation of the essence of entrepreneurship]. *Ekonomichnyj analiz*, vol. 10(4), pp. 156–160.
10. Komarnycykj I. (2000) Orghanizacijno-ekonomichni mekhanizmy rozvytku pidpryjemnyctva [Organizational and economic mechanisms of business development]. Uzhghorod: Patent. (in Ukrainian)
11. Komykh N. (2010) Ghabituz pidpryjemnyctva: sutnistj ta evrystychni mozhylyvosti [Entrepreneurship habit: essence and heuristic possibilities]. *SOCIO-PROSTIR: Mizhdyscyplinarnyj zbirnyk naukovykh pracj z sociologiji ta socialnoji roboty*, no. 1, pp. 28–30.
12. Makkonnell K.R., Brju S.L. (2003) *Ekonomiks* [Economics]. Moscow: YNFRA-M. (in Russian)
13. Mancurov I. (2009) *Rozvytok malykh pidpryjemstv (statystychnje ocinjuvannja vplyvu na ekonomichne zrostannja ta konkurentospromozhnistj krajiny)* [Development of small enterprises (statistical evaluation of the impact on economic growth and competitiveness of the country)]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
14. Mill' Dzh.S. (1980) *Osnovy politicheskoy ekonomii* [Fundamentals of Political Economy]. Moscow: Progress. (in Russian)
15. Mochernyj S. (2001) *Osnovy pidpryjemnyctva dijajlnosti* [Fundamentals of entrepreneurial activity]. Kyiv: Akademyja. (in Ukrainian)
16. Nayt F.Kh. (2003) *Risk, neopredelennost' i pribyl'* [Risk, uncertainty and profit]. Moscow: Delo. (in Russian)
17. Nikolenko Ju. (1992) *Osnovy ekonomichnoji teoriji. Pidpryjemnyctvo v rynkovij ekonomici* [Fundamen-

- tals of economic theory. Entrepreneurship in a market economy]. Kyiv: NMK VO. (in Ukrainian)
18. Onishchenko V., Mel'nichuk V. (1995) Organizatsiya i ekonomika chasnogo predpriyatiya [Organization and economics of a private enterprise]. Kyiv: Nauka. (in Russian)
 19. Pin'kovetskaya Yu. (2020) Definitcii "predprinimatel'" i "predprinimatel'stvo": obzor issledovaniy zarubezhnykh uchenikh [Definitions of "entrepreneur" and "entrepreneurship": a review of research by foreign scientists]. *Upravlenie v sovremennykh sistemakh*, no. 2 (26), pp. 34–41.
 20. Sizov V. (2008) Evolyutsiya predprinimatel'skoy deyatel'nosti i ee sodержanie v usloviyakh novoy ekonomiki [The evolution of entrepreneurial activity and its content in the new economy]. *Rossiyskoe predprinimatel'stvo*, vol. 9, no. 9, pp. 4–8.
 21. Sobolj M. (1994) Pidpryemnyctvo (pochatok biznesu) [Entrepreneurship (starting a business)]. Kyiv. (in Ukrainian)
 22. Filippov V. (2019) Evolyucija ponjatijno-kateghorijnogho aparatu pidpryemnyctva [Evolution of the conceptual and categorical apparatus of entrepreneurship]. *Ekonomika: realiji chasu*, no. 1(41), pp. 72–80.
 23. Chorna M., Djadin A. (2017) Vdoskonalennja systemy ocinky efektyvnosti pidpryemnyctvoji dijalnosti v rytejli na zasadakh realizaciji interesiv stejkkholderiv v umovakh nevyznachenosti ta ryzy [Improving the system for assessing the effectiveness of business in retail on the basis of the interests of stakeholders in conditions of uncertainty and risk]. *Upravlinnja rozvytkom*, no. 1–2, pp. 43–51.
 24. Shumpeter Y. (1982) *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya (issledovanie predprinimatel'skoy prybyli, kapitala, kredita, protsenta i tsikla kon'yunktury)* [The theory of economic development (study of entrepreneurial profit, capital, credit, interest and the business cycle)]. Moscow: Progress. (in Russian)